

Kulturdepartementet
Sendt per e-post til postmottak@kud.dep.no

Oslo, 15. september 2014
Deres ref.: 14/3035 SFA:MK

Høringssvar GramArt – endringer i åndsverkloven – avtalelisens og gjennomføring av EUs hitteverkdirektiv (2012/28/EU)

1. Innledning

Det vises til Departementets høringsbrev av 1.7.2014. GramArt avgir med dette høringssvar som høringsinstans. GramArt er landets største interesseorganisasjon for artister og representerer nærmere 4 000 norske musikkartister i alle genre og over hele landet. For mer informasjon om GramArt, se www.gramart.no.

Vi har i hovedsak begrenset oss til å kommentere etableringen av en generell avtalelisensordning, da dette er det mest vesentlige for våre medlemmer. Når det gjelder spørsmålene knyttet til endringer i tvisteløsningsbestemmelsene, gjennomføringen av EUs hitteverksdirektiv eller spørsmålene knyttet til reglene om det sakkyndige råd viser vi til Norwacos høringssvar som vi slutter oss til.

GramArt er positive til at departementet nå foreslår å innføre en generell avtalelisens. Vi har lenge tatt til orde for en slik bestemmelse, og vi er glade for at det nå foreligger et konkret forslag. Vi håper bestemmelsen kan tre i kraft snarest mulig.

Det foreliggende forslaget om avtalelisens løser imidlertid ikke våre medlemmers utfordringer på de måter forslaget hadde intensjon om. Vi tillater oss derfor noen generelle kommentarer som gir det nødvendige bakgrunnsbildet av dagens situasjon for rettighetshaverne.

2. Utfordringer for musikkartister. Om rettighetshavernes reelle valgmuligheter ved avtalelisensordninger

Rettighetshavernes enerett til å råde over sine verk, prestasjoner og produksjoner, herunder gjennom tillatelser og overdragelser, er grunnleggende i åndsverkloven. På opphavsrettens område har det derimot de siste årene skjedd en forskyvning av maktbalansen i rettighetshavernes disfavør. Vi opplever at våre medlemmers rettigheter er utsatt for økende press om frikjøp, uten at dette nødvendigvis fører til høyere vederlag. Dette på tross av at de ønsker å beholde kontroll over bruk av eget materiale ved at rettighetene ikke selges en bloc (totaloverdragelse). Totaloverdragelse er særlig skadelig i den digitale utviklingen musikkbransjen er i, ved at det langsiktige økonomiske tapet ved frikjøp er uoverskuelig for artisten.

Det foreligger etter vårt syn en markedssvikt vertikalt i musikkmarkedet. Markedssvikten består i at "råvareleverandøren" (artisten) ikke har tilstrekkelig markedsmakt til å konkurrere på like vilkår med aktørene over dem i kjeden (tilvirkere, distributører eller lignende). Vi mener dessuten det er forhold som kan tyde på at artistene forhandler med motparter som – stilltiende eller eksplisitt – har koordinerte avtalevilkår.

Vi mener departementet og konkurransemyndighetene må bidra til å skape en "level playing field". Dette vil gi samfunnsøkonomiske gevinster, styrke kunstnerøkonomien, og styrke kulturproduksjonen. Konkurransemyndighetenes rolle er det ikke naturlig for oss å berøre i dette høringssvaret. Vi mener imidlertid at Kulturdepartementet i kommende del IV av åndsverklovsrevisjonen har en god anledning til å vurdere regelverk som kan utligne markedssvikten. Behovet for dette er særlig til stede i en tid der antallet utnyttelsesformer og potensielle brukere øker dramatisk. I denne nye virkeligheten vil det være større behov enn før å sikre rettighetshavernes rettferdige vederlag samtidig som det tilrettelegges for ny teknologi og nye brukermønstre. Dette vil igjen være insentiv for innovasjon og vekst i produksjonsleddet (rettighetshaverne) og tjenesteleddet (de kommersielle tilbyderne).

På denne bakgrunn mener vi det må innføres regler i åndsverkloven som gjør avtalefriheten mer reell. Det er da i hovedsak to veier å gå. Enten ved å øke rettighetshavernes makt, eller ved å minske makten på utnyttersiden.

GramArt ønsker å styrke rettighetshaverne ved at det innføres en egen bevisbyrderregel i åndsverkloven som fastslår at det er den som påstår å ha fått en rett overdratt til seg som har bevisbyrden for at det foreligger en slik rettighetsoverdragelse. En slik regel vil styrke den ofte svake part i avtaleforhandlingene, nemlig rettighetshaverne. Vi støtter for øvrig Norwaco sitt høringssvar på dette området.

Vi har dessuten tidligere foreslått å etbalere en uoverdragelig vederlagsrett, noe vi mener vil styrke rettighetshaverne.

I tillegg til disse forslagene, kan rettighetshavernes makt økes ved den foreslåtte avtalelisens, jf. straks nedenfor. Vi mener således at disse tiltakene må supplere hverandre.

3. Generell avtalelisens

a) Generelt

Gramart er generelt positive til avtalelisensordninger, fordi vi mener de stort sett vil være fordelaktige for våre medlemmer både som utøvere, komponister og tekstforfattere. Vi mener avtalelisensordninger normalt bidrar til oversiktlige og rettferdige systemer for utbetaling av vederlag, og de kan også øke bruken av opphavsrettslig beskyttet materiale mot vederlag. Slike ordninger gjør også normalt hverdagen enklere for de aktører som ønsker å benytte slikt materiale.

b) Anvendelsesområde og vilkår

Vi deler departementets oppfatning om at ordningen som er foreslått i åvl. § 36 annet ledd bør gjøres generell, i den forstand at lovgiver ikke avgrensar anvendelsesområdet, utnyttelsesmåten eller gjør den forbeholdt bestemte brukere. Videre er vi enige i at de

konkrete avtaler som inngås i medhold av bestemmelsen, kun må gjelde på et nærmere avgrenset område.

c) Forholdet til utenforstående rettighetshavere

Gramart har tidligere tatt til orde for obligatorisk kollektiv forvaltning i nærmere avgrensede tilfeller (jfr. vårt brev til departementet av 24.5.2013, og den der vedlagte utredning "Sammen for Streaming", forfattet av S. Fiskvik). I de tilfeller som er behandlet i utredningen, ville adgang til å nedlegge forbud mot bruk være svært uheldig.

I det foreliggende forslaget er det derimot tale om en generell avtalelisensordning. Det vil nødvendigvis være vanskeligere å overskue hvilken bruk det kan bli aktuelt å lisensiere til, og følgelig dermed også konsekvensene for den enkelte rettighetshaver. Vi deler derfor departementets syn om at det her må være adgang til å nedlegge forbud mot bruk.

d) Spørsmål om godkjenning

Departementet etterlyser høringsinstansenes syn på i hvilken grad det bør etableres en godkjenningsordning for organisasjoner som skal kunne inngå avtaler med avtalelisensvirkning eller ikke.

Slik vi vurderer det, vil det viktigste være å stille krav om at den aktuelle organisasjon oppfyller representativitetskravet, jfr. 2 e) nedenfor. I tillegg er det avgjørende at en rettighetshaver enkelt må kunne klare å finne ut av hvilke avtalelisenser som er inngått på hans vegne. I hvilken grad dette sikres gjennom en godkjenningsordning eller den foreslåtte mellomløsning med notifikasjon uten formell godkjenning, oppfatter vi som mindre avgjørende. Begge løsninger synes egnet til å oppnå formålet.

Videre vil den kommende implementeringen av EUs forvaltningsdirektiv (2014/26/EU) sørge for at den aktuelle organisasjon oppfyller visse minstekrav til virksomhetsstyring, rapportering, transparens og demokratisk deltagelse. Også av denne grunn mener vi at en forhåndsgodkjenning er mindre viktig.

I den grad departementet skulle falle ned på å etablere en godkjenningsordning, henviser vi til de relevante kommentarer i Norwacos høringssvar og slutter oss til disse.

e) Representativitetskravet

Som kort nevnt ovenfor, oppfatter vi det som sentralt at en organisasjon som skal kunne inngå avtalelisenser på vegne av rettighetshavere må oppfylle visse krav til representativitet. Erfaringer fra de rettstvister Norwaco har vært involvert i de senere år, har imidlertid vist at innholdet i dette kravet ikke nødvendigvis er det enkleste å fastsette. Norwaco har derfor i sitt høringssvar bedt om en presisering av innholdet i kravet. Gramart stiller seg bak dette og for øvrig viser vi til Norwacos høringssvar som vi slutter oss til på dette punktet.

f) En egen bestemmelse om avtalelisens

Etter vårt syn, er åndsverksloven vanskelig tilgjengelig, og dette inntrykket vil forsterkes dersom en så viktig bestemmelse som en generell avtalelisens tas inn som et nytt ledd i en allerede eksisterende bestemmelse. Vi ønsker derfor at den generelle

avtalelisensen skilles ut i en egen bestemmelse. En ny bestemmelse vil også bedre tydeliggjøre at det har skjedd en endring i loven.

4. Avsluttende kommentarer

Selv om en generell avtalelisensordning er positiv for rettighetshaverne, er situasjonen (som vi har vist over i punkt 2) at det stadig er færre rettigheter igjen til kollektiv forvaltning. Nye avtalelisenser må derfor suppleres med regelverk eller andre markedstiltak som legger til rette for rettferdig konkurranse. Skal avtalelisenser virke i praksis må det et tydeligere regelverk som gir rettighetshaverne den beskyttelsen som åndsverkloven er ment å gi dem, f.eks en klar bevisbyrderegel.

Vi imøteser departementets helhetlig gjennomgang av åndsverkloven (del IV av revisjonen). Vi har tiltro til at en styrking av lovteksten vil kunne rette opp en ubalanse vi i dag mener er i rettighetshavernes disfavør.

Med vennlig hilsen,

Elin Erikstad Aamodt
daglig leder
elin@gramart.no